

Гвоздик В.С. Земства Украины в условиях революционных потрясений 1917 года

В статье определены политические и организационно-правовые основы деятельности земского движения в Украине в условиях обострения борьбы за власть как на общегосударственном, так и на региональном уровнях. Охарактеризована специфика избирательной кампании в волостные земства, которые лишь в 1917 г. стали органами местного самоуправления. Очерчены как традиционные направления, формы, методы деятельности земских учреждений, так и новая их функциональная нагрузка, обусловленная политической парадигмой развития украинского общества.

Ключевые слова: земства, Украинская революция 1917–1920 гг., самоуправление

Gvozdk V.S. Zemstvos of Ukraine during revolutionary disturbances of 1917

The article defines political and legal organizational fundamentals of activity of territorial movements in Ukraine during exacerbation of struggle for power at both countrywide and regional levels. The author describes specifics of election campaigns to volost zemstvos, which turned to local government bodies only in 1917. Also, the author reports about traditional directions, forms and methods of activity of territorial authorities, as well as new functional load caused by new political paradigm of development of the Ukrainian society.

Key words: zemstvos, Ukrainian revolution 1917–1920, Self-management

УДК: 94(477+44)“1920”:341.781

Я. В. Попенко

ДІЯЛЬНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ УНР У ФРАНЦІЇ (ЧЕРВЕНЬ–ГРУДЕНЬ 1920 Р.)

Стаття присвячена діяльності дипломатичної місії УНР у Французькій Республіці у другій половині 1920 р. Друга половина 1920 р. стала визначальною для уряду Директорії, оскільки у той час питання незалежності УНР опинилося як ніколи під загрозою. Дипломати УНР мали докласти неймовірних зусиль для того, щоб зрештою схилити на свій бік французьких політиків. Дипломатична місія УНР здійснила низку політичних кроків для досягнення позитивного результату. У статті проаналізована діяльність дипломатичної місії УНР, характер переговорів із французькими політиками, акції антиукраїнських сил тощо.

Ключові слова: Українська Народна Республіка, Директорія, Французька Республіка, Велика Британія, Антанта, Польська Республіка.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства перед урядовими та політичними силами країни постає завдання консолідації нації з метою реалізації політичних, економічних і соціальних реформ. Цей процес неможливий без відродження і формування духовності, національної гідності та самосвідомості. Розвиток громадянського суспільства, розбудова правової держави пов'язані не лише з економічними та політичними перетвореннями, а й з трансформацією соціальних уявлень, настанов та цінностей. Не в останню чергу це стосується історичних стереотипів, які нав'язувались упродовж тривалого часу бездержавності. Проблемні питання „Україна – НАТО”, „Україна – ЄС” досі викликають „жваву” полеміку в політичних колах країни. Варто наголосити, що розвиток сучасної української дипломатії не повинен ігнорувати історичний досвід міжнародної діяльності України доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр., оскільки саме у той період була проголошена зовнішньополітична стратегія розвитку держави. За словами С.Петлюри, це – „шукати зближення з нашими західними сусідами і через них, ідучи далі, здійснити для України надійну базу у світовій міжнародній opinio” [1, с.79]. Актуальність вивчення дипломатичних відносин УНР з Францією обумовлена впливовими позиціями останньої у світі впродовж ХХ ст., її впливом на формування міжнародних відносин новітньої доби. Досвід цих взаємин у період визвольних змагань видається тим більш цінним, оскільки дає можливість аналізу головних причин невдачі української дипломатії у переговорах з французькими урядовими колами, що, в свою чергу, є запорукою уникнення цих помилок у сьогоденні.

Питання зовнішньополітичної діяльності України 1917-1921 рр. знайшли часткове відображення в численних монографіях та публікаціях як безпосередніх учасників визвольних змагань, так і вчених української діаспори [2; 3; 4]. Завдяки спогадам учасників, залученню у науковий обіг архівних джерел західного походження вченими діаспори – сучасні дослідники отримали значний матеріал з даної проблематики і можливість продовжити вивчення теми на широкій джерельній основі. Питання міжнародної діяльності УНР доби Директорії знайшли певне висвітлення і в радянській історіографії [5; 6]. Попри притаманний радянським дослідникам ідеологічний суб'єктивізм в оцінці історичних подій, ними накопичений значний фактичний матеріал, який необхідно використовувати, звертаючись до даної теми. Міжнародне становище УНР та її дипломатична діяльність також знайшли висвітлення у низці праць сучасних дослідників [7; 8].

Пропонована стаття є спробою комплексного дослідження функціонування дипломатичної місії УНР у Франції в червень-грудні 1920 р.

Наприкінці червня союзними державами Антанти було вирішено провести міжнародну конференцію у Спа (5-16 липня), на якій планувалося обговорення та вирішення загальноєвропейських проблем. Урядом

УНР також було ухвалено рішення направити на конференцію своїх представників. На початку липня у Спа прибули М. Тишкевич, А. Яковлів, А. Марголін та М. Василько [9, арк.7]. Офіційно делегація УНР не була запрошена до участі. Незважаючи на це, 14 липня М. Тишкевич направив офіційний лист на ім'я голови конференції. У ньому дипломат висвітлив питання державності УНР [10, арк.19]. Схожі документи були направлені Д. Ллойд-Джорджу, А. Мільєрану, Д. Керзону та К. Сфорца [11, арк.84]. Натомість Л. Делакура, керівник конференції, повідомив дипломатів УНР про те, що „ваші справи підлягають до компетенції конференції послів альянтів в Парижі”. 17 липня, звітуючи МЗС УНР, М. Василько писав про те, що форум у Спа не приніс позитивних результатів. Водночас М. Василько досить скептично оцінив шанси української дипломатії у Парижі. Називаючи різні причини, він критикував діяльність М. Тишкевича, бо той, за його словами, „абсолютно не зміг завоювати будь-яку позицію в МЗС Франції. Він цілком не використав нашу згоду з Польщею, яка має протекцію офіційну і неофіційну Франції”. Була висловлена думка (приєдналися А. Марголін та А. Яковлів) про необхідність зміни керівника представництва УНР у Парижі. На цю посаду було запропоновано О. Шульгина, оскільки М. Тишкевич, за висловом дипломатів, „занадто живе споминами і мріями, хоча підтримує міцно незалежність України і особисто Петлюру” [12, арк.332,335-337].

Тим часом у представництві УНР у Парижі виникли чергові внутрішні непорозуміння, які ще більше підірвали престиж України очам французів. До речі, цей черговий скандал надає сучасникам досить „яскравий” матеріал для розуміння ролі політичних інтриг у дипломатичній діяльності уряду Директорії УНР, коли партійні інтереси ставилися вище за державні. 20 липня М. Тишкевич отримав з Відня телеграму від А. Макаренка в якій зазначалося: „... Члени Директорії визначили необхідним відкликати вас з посади голови Делегації в Парижі” [12, арк.249]. Справи представництва М. Тишкевич мав передати колегії з чотирьох осіб, до якої входили В. Тимошенко, С. Шелухін, А. Галіп та М. Лучинський [13, арк.53]. Натомість М. Тишкевич направив запит до МЗС УНР аби отримати підтвердження або спростування щодо власного звільнення. 26 липня надійшла відповідь, у якій було зазначено, що з 21 травня А. Макаренко був звільнений з посади, тому будь-які „його постанови не мають юридичної сили” [14, с.92]. Проте інцидент не був вичерпаний. МЗС УНР, зважаючи на авторитет та значний досвід роботи М. Тишкевича, просило його спробувати отримати аудієнцію у короля Об'єднаного Королівства Георга V [15, арк.34]. Незабаром дипломат виїхав до Англії. Натомість 16 серпня колегія силою захопила приміщення представництва і оголосила, що стара місія ліквідована і лише вони є законними представниками УНР. Незабаром інформація про події в делегації стала відомою МЗС Франції, яке відмовилося визнавати нову „дипломатичну колегію”. 20 серпня міністр закордонних справ УНР А. Ніковський надіслав до МЗС Франції спростування щодо призначення нової місії. 22 серпня М. Тишкевич повернувся до Парижа і продовжив свою роботу на чолі представництва. На цьому проблему було вичерпано. Для Франції це було черговим свідченням політичної анархії в Україні та безпорадності уряду УНР.

Такий безлад серед членів місії йшов лише на користь противникам УНР. Зокрема, більшовицькі засоби масової інформації писали відносно дипломатів УНР: „Для західноєвропейських реакційних кіл петлюрівці занадто „демократичні”, точніше, занадто авантюристичні. Для компрометації Петлюри, між іншим, багато в чому допомогли нечувані скандали в різних його дипломатичних місіях” [16, арк.1]. Іншими словами, дипломати УНР значною мірою самі спровокували недовіру до УНР з боку Франції. Зокрема, французькі політики не сприймали серйозно делегацію і вважали весь український визвольний рух не інакше як проявом сепаратизму та анархії на території Росії. Варто також додати, що інтереси УНР у Парижі репрезентували додатково ще чотири групи делегатів: „Національний Український Комітет в Парижі” С. Моркотуна, група А. Галіпа, галицька делегація та українська кооперація. „Французи з великим трудом розбираються в цьому і їм виноситься враження, що українство є щось непевне, ненадійне, бо самі ж українці поміж собою сваряться”, – писав М. Шумицький [12, арк.252].

На осінь 1920 р. Директорія майже повністю втратила джерела фінансових надходжень. У свою чергу це позначилося на фінансуванні урядом своїх дипломатичних представництв. Зокрема, у вересні, через брак коштів було закрито українське прес-бюро у Парижі та припинився випуск газети „France et Ukraine” [17, арк.3]. Дипломати у звіті до МЗС УНР зазначали, що через нестачу коштів делегація опинилася на межі ліквідації. Більше того, представництво продовжувало свою роботу виключно за кошти М. Тишкевича, який „від 4-х місяців зовсім не брав платні”. Зважаючи на такий критичний стан МЗС виділило місії у Франції 100 тис. фр. франків на утримання [18, арк.252,256]. Власне фінансові труднощі змусили уряд Директорії переглянути масштаби своєї закордонної діяльності. 20 вересня вийшла постанова, яка скасовувала делегацію УНР на Паризькій мирній конференції як окрему репрезентацію [19, арк.1]. Також до Франції був відряджений М. Юнаків з офіційним зверненням від уряду УНР. У документі було висловлено прохання до політичних кіл та керівництва Франції про допомогу армії УНР у боротьбі проти більшовиків [20, арк.33-34]. 10 жовтня уряд Директорії надіслав до відома уряду Французької Республіки лист з протестом щодо дій А. Денікіна в Україні, у якому зазначалося, що російський генерал, використавши допомогу Антанти, направив її не стільки на боротьбу з більшовиками, скільки з армією УНР. „Тим самим генерал Денікін ще раз підкреслив, що він не хоче і не може встановити лад на нашій землі”, – йшлося у листі [21, арк.3]. 13 жовтня РНМ УНР ухвалила постанову про відрядження надзвичайної дипломатичної місії до Франції у складі голови, радника, аташе, секретаря та урядовця. Керівником було призначено М. Тишкевича. Крім нього до складу входили ще сім чоловік. На один місяць роботи місії виділили додатково 27 750 фр. франків [22, арк.57].

У жовтні французькі політичні кола знов активно зацікавилися східноєвропейським питанням. Підтримка у боротьбі проти більшовиків була надана генералу П. Врангелю. Більше того, Франція черговий раз визнала новостворений російський уряд. До речі, про можливість підтримки Францією П. Врангеля, ще наприкінці серпня, повідомляв українське МЗС військовий радник делегації УНР у Парижі [23, арк.114зв]. Слід зазначити, що у разі досягнення домовленостей про спільні дії армій УНР та П. Врангеля проти більшовиків, перед Директорією з'являлася можливість отримати зовнішню допомогу з боку Франції. Однак цьому заважала французька зовнішньополітична позиція. Франція продовжувала вважати всі держави, що виникли на території колишньої Російської імперії, „частинами Росії, яку бажала бачити відновленою по федеративному принципу” [24, арк.86зв.]. З огляду на міжнародне становище і розуміючи складну військово-політичну ситуацію в Україні, керівництво УНР розпочало переговори з П. Врангелем для підписання спільної військової конвенції. Вона на той час була необхідною уряду УНР, оскільки давала шанс продовжити боротьбу за державну суверенність. За звітом МЗС УНР, Франція „дивиться на правительство Врангеля, як на ту силу, яка внесенням ладу, спокою і щирого демократизму розкладе більшовизм в Росії” [24, арк.87]. Вже 9 жовтня С. Петлюра затвердив прийняту кабінетом В. Прокоповича „Постанову про ведення переговорів з урядом генерала Врангеля”. Можливість проведення спільних військових дій проти більшовиків припускалася лише у разі визнання урядом Півдня Росії „самостійності УНР і її нинішнього уряду” [25, с.157]. Проект не був реалізований. 22 жовтня українська військова місія у Польщі зазначала у своєму звіті С. Петлюрі, що Франція підтримала П. Врангеля не в останню чергу через те, що він, отримавши французьку військову допомогу, вчасно розраховувався із своїми кредиторами. У звіті констатувалося, що французький уряд підтримав би Директорію УНР і морально, і матеріально „якби українцям вдалося зайняти Одесу і налагодити доставку сирівців до Франції ... Франція вже не має можливості бути лише великодушною” [26, с.285]. 3 листопада С. Петлюра написав до М. Василька: „Я знаю, що французи скрізь і завжди говорять аби було єдине командування, і начебто згоджуються нам помагати зброєю, коли ми визнаємо верховне командування Врангеля. На це я ніколи не піду” [27, с.39]. „Ідеал державності української не може бути втиснутий у вузькі межі федерації, конфедерації, тим більше з Росією”, – заявив він же [28, с.46]. Слід зазначити, що з позиції сучасності досить складно оцінювати такі слова. Однак, зважаючи на катастрофічний стан української армії та повну міжнародну ізоляцію УНР, С. Петлюра, на нашу думку все ж таки не мав права на таку категоричну позицію.

У свою чергу, розуміючи важливість єдиного національного фронту для продовження боротьби за державну суверенність, М. Тишкевич на початку листопада звернувся до всіх українських політичних діячів із закликом: „До спільної акції, занехаяння партійної чи особистої боротьби, до з'єднання навколо одного прапора Самостійної Вільної України” [29, арк.35]. На жаль, слова голови місії у Франції не знайшли загальної підтримки та розуміння. Українські політики понад усе ставили свою партійну незалежність, крізь призму якої вони бачили майбутній розвиток України. Зрештою, така позиція і призвела до поразки української національно-визвольної боротьби. З цього приводу доречно буде навести висловлення члена американської делегації на Паризькій конференції Доллеса: „Як Конференції Миру визнати її (УНР – Я. П.), коли має перед собою офіціальних делегатів Української Народної Республіки, які завзято працюють проти цієї ж самостійності” [29, арк.38]. Слід зазначити, що на початку листопада уряд Директорії був загнаний у глухий кут. УНР фактично опинилася у катастрофічній ситуації: міжнародне невизнання та ізоляція, повна втрата власної території та боєздатної армії – практично унеможливлювали продовження боротьби. Певні сподівання на міжнародну підтримку Директорія покладала на Лігу Націй. 2 листопада РНМ УНР уповноважила О. Шульгина представляти інтереси України при цій міжнародній організації. У той же час фінансовий стан місії УНР у Франції став критичним, про що 3 листопада М. Тишкевич писав С. Петлюрі: „Прохаю негайно телеграфувати чи гроші для делегації будуть надіслані на протязі 15 днів. В противному разі делегація перестане існувати ... Власних грошей вже в Парижі не маю” [30, арк.12]. Слід сказати, що схожа ситуація була притаманна всім, без виключення, представництвам УНР за кордоном. Через це український уряд змушений був або скорочувати їх штати, або взагалі закрити. При цьому у місії УНР у Франції склалася дивна ситуація: всі прорахунки української дипломатії за час переговорів з французькими політичними та урядовими колами перекладали на голову дипломатичного представництва. Зокрема, у звітах до МЗС УНР та С. Петлюри зазначалося, що керівник місії винен у невдалому професійному складі представництва. М. Тишкевича було також звинувачено у шпигунській діяльності проти УНР. 17 листопада С. Шелухін зазначав: „Сам Тишкевич на службі у Ватикану і відчитується перед ним” [31, арк.55зв.]. Професійні якості дипломата оцінювалися теж досить своєрідним чином – „великоземельний польський реакціонер, клерикал, монархіст, ворог демократії”. „Призначення міністрами і дипломатами Лівіцьких, Тишкевичів, Севрюків, Єреміївих куди гірше, ніж призначення генералів губернаторами”, – підсумовував свій звіт С. Шелухін [32, арк.153]. Фактично М. Тишкевича без жодних серйозних підстав звинуватили у тому, що Франція не визнала суверенності УНР.

Якщо проаналізувати всю діяльність М. Тишкевича на посаді керівника спочатку делегації УНР на мирній конференції, а потім дипломатичного представництва у Франції, беззаперечним є факт – він гідно представляв Україну на міжнародній арені. Звичайно, і у нього були помилки під час переговорів з лідерами Антанти. Однак в умовах абсолютної міжнародної блокади та відверто антиукраїнської позиції Антанти звинувачення М. Тишкевича у бездарності було відкритим наклепом. Наприклад, у спільній заяві членів дипломатичної місії у Франції до керівництва УНР було зазначено: „Пан Тишкевич абсолютно не годен на

таку роботу, на яку вповноважений українським урядом". Слід зазначити, що в умовах невизначеності української зовнішньополітичної стратегії, відсутності чітких директив від уряду Директорії, незважаючи на різні перепони антиукраїнських сил у Франції, М. Тишкевич послідовно відстоював державну суверенність УНР. Більше того, до останнього дня своєї роботи на посаді українська проблема була представлена ним у місцевих політичних колах. Зокрема, 18-30 листопада за його ініціативи українське питання обговорювалося у французькому сенаті та палаті депутатів [33, арк.30-81зв.]. 20 листопада у МЗС УНР виникло питання про призначення нового керівника представництва у Франції. Його мав очолити О. Шульгин, однак продовжував керувати М. Тишкевич. 4 грудня М. Єремів писав у приватному листі до М. Тишкевича: „Сумно думати, що в нас інтриги Шелухіна і К^о значать більше ніж державна користь” [34, арк.77-78]. На кінець грудня місія мала наступний склад: М. Тишкевич, М. Шумицький, В. Колосовський, Ф. Савченко, Л. Галяфре, В. Моцарський, М. Любимський.

22 грудня, подаючи звіт до відома МЗС УНР про внутрішньополітичну ситуацію у Франції та її пріоритети у зовнішній політиці, дипломати констатували, що поразка П. Врангеля була ударом для Франції. „Тим більше, що була зовсім несподіваною”, – зазначалося у звіті. Катастрофа П. Врангеля зайвий раз продемонструвала, що вся „російська” політика Франції та її орієнтація на білий рух були помилкою. Наприкінці 1920 р. у Франції спостерігалася тенденція на зменшення уваги до країн, що постали на території колишньої Російської імперії, у тому числі і УНР. Першою ознакою цього процесу, за словами В. Моцарського, було те, що „українське питання в останній час мало освітлюється пресою” [35, арк.169,190]. Натомість для того, щоб стати військово-політичним гегемоном у Центральній та частково Східній Європі, тим самим нейтралізуючи Німеччину як супротивника, Франція зробила ставку на Чехословаччину, Румунію, Югославію (Польща продовжувала отримувала беззастережну підтримку). Фактично з подання Франції виникла ідея організації блоку „Мала Антанта” [36, с.68-69]. І в цьому союзі Франція не знаходила місця УНР. 28 грудня посольство у Німеччині писало МЗС УНР: „Ідея „Малої Антанти” стрічає найбільш активне відношення з боку Франції, яка бачить у ній початок здійснення своєї політики оточення Німеччини” [37, арк.58]. Фактично друга половина 1920 р., незважаючи на роботу, проведену представництвом УНР у Франції, закінчилася для УНР поразкою на дипломатичному фронті. Французькі політичні кола, навіть після поразки білогвардійських військ, не зважили на УНР для продовження боротьби проти більшовизму. Прагнучи будь-що дотримуватися ідеї відбудови „великої та неділимої Росії”, Франція так і не надала УНР своєї підтримки.

Джерела та література

1. Яцюк М.В. Формування Директорією УНР основних засад зовнішньої політики (кінець 1918-1920 рр.) / М.В. Яцюк // Вісник Харківського університету. – 1998. – №401. – С.79.
2. Марголін А. Україна і політика Антанти (Записки єврея і громадянина) / А. Марголін. – Берлін: Изд-во С. Ефрон, 1922. – 397 с.
3. Шульгин О. Без території. Ідеологія та чин уряду УНР на чужині / О. Шульгин. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 352 с.
4. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917-1921 / І. Мазепа. – К.: TEMPORA, 2003. – 607 с.
5. Симоненко Р.Г. Провал політики міжнародного імперіалізму на Україні (II пол. 1919 – березень 1921 р.) / Р.Г. Симоненко. – К., 1965. – 302 с.
6. Рибалка І.К. Розгром буржуазно-націоналістичної Директорії на Україні / І.К. Рибалка. – Харків, 1962. – 188 с.
7. Держалюк М.С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917-1922 роках / М.С. Держалюк. – К.: Оріяни, 1998. – 240 с.
8. Кучик О.С. Україна в зовнішній політиці Антанти (1917-1920 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / О.С. Кучик. – Львів, 2001. – 224 с.
9. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (м. Київ) (далі – ЦДАВО). – Ф.4211. – Оп.1. – Спр.39. – 87 арк.
10. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.304. – 27 арк.
11. ЦДАВО. – Ф.1429. – Оп.2. – Спр.21. – 89 арк.
12. ЦДАВО. – Ф.1429. – Оп.2. – Спр.100. – 390 арк.
13. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.509. – 69 арк.
14. Онацький Є. Під омофором барона М. Василька (Записки журналіста й дипломата від 3-го серпня 1920 до 31-го грудня 1921) / Є. Онацький // Український історик. – 1978. – Ч.4 (60). – С.83-93.
15. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.121. – 83 арк.
16. Центральний державний архів громадських об'єднань України (м. Київ) (далі – ЦДАГО). – Ф.1. – Оп.20. – Ч.1. – Спр.86. – 8 арк.
17. ЦДАВО. – Ф.1429. – Оп.2. – Спр.17. – 151 арк.
18. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.1. – 256 арк.
19. ЦДАВО. – Ф.1065. – Оп.2. – Спр.191. – 1 арк.
20. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.398. – 98 арк.
21. ЦДАВО. – Ф.1065. – Оп.4. – Спр.2. – 10 арк.
22. ЦДАВО. – Ф.1429. – Оп.2. – Спр.7. – 129 арк.
23. ЦДАВО. – Ф.1429. – Оп.2. – Спр.18. – 547 арк.
24. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.3. – Спр.50. – 208 арк.

25. Гриценко А. Прем'єр-міністри України часів Директорії (кінець 1918-1920 рр.) / А. Гриценко // Київська старовина. – 2001. – №6. – С.154-163.
26. Гунчак Т. Українська революція. Документи 1919-1921 / Тарас Гунчак. – Нью-Йорк, 1984. – Т.2. – 478 с.
27. Лотоцький О. Симон Петлюра як політик і державний муж / Лотоцький О. – Париж; Лондон, 1951. – 77 с.
28. Чіхрадє О.Ш. Проблема зовнішньополітичної концепції в українському державному будівництві 1917-1920 рр. / О.Ш. Чіхрадє // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – 2000. – №408. – С.40-48.
29. Центральний державний історичний архів України (м. Львів) (далі – ЦДІАЛ). – Ф.681. – Оп.1. – Спр.5. – 44 арк.
30. ЦДАВО. – Ф.1429. – Оп.2. – Спр.24. – 16 арк.
31. ЦДАВО. – Ф.1065. – Оп.1. – Спр.5. – 65 арк.
32. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.7. – 436 арк.
33. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.627. – 81 арк.
34. ЦДІАЛ. – Ф.681. – Оп.1. – Спр.16. – 107 арк.
35. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.379. – 195 арк.
36. Язькова А.А. Малая Антанта в европейской политике. 1918-1925 / Язькова А.А. – М.: Наука, 1974. – 332 с.
37. ЦДАВО. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.363. – 86 арк.

Попенко Я. В. Деятельность дипломатической миссии УНР во Франции (июнь – декабрь 1920 г.)

Статья посвящена деятельности украинской дипломатической миссии УНР во Франции в июне-декабре 1920 г. В статье рассмотрены основные акции украинской дипломатии в Париже, проанализированы основные этапы переговоров между представителями Украины и французскими политиками, выявлены основные причины непризнания Францией государственной суверенности УНР.

Ключевые слова: Украинская Народная Республика, Директория, Французская Республика, Великобритания, Антанта, Польская Республика.

Popenko Ya. V. The activity of the diplomatic mission of the UPR in France (June – December 1920)

Article is devoted to the diplomatic mission of the UPR in the French Republic in the second half of 1920. Second half of 1920 was decisive for the government directory, because while the independence of the UPR has found itself under threat as never before. Diplomats UPR had to make incredible efforts to finally win over French politicians. Diplomatic mission UPR undertaken a series of political moves to achieve a positive result. The article analyzed the activities of the diplomatic mission of the UPR, the nature of talks with French politicians, anti-action forces and so on.

Key words: Ukrainian National Republic, Directory, the French Republic, Entente, Great Britain, the Polish Republic.

УДК: 94(477.8):94(438)

В. Л. Галуха

ДИНАМІКА У СТРУКТУРІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті досліджено та проаналізовано зміни у структурі земельної власності у Волинському воєводстві в міжвоєнний період. Визначено вплив розміру землеволодіння на рівень добробут населення краю.

Ключові слова: земля, структура землі, землеволодіння, меліорація, ліквідація сервітутів, аграрна реформа, Волинське воєводство.

Розбудова аграрного сектора економіки незалежної України має спиратись на історичний досвід аграрних перетворень у світовій практиці, зокрема, в умовах розвитку українських земель у складі Польщі, задля реалізації його на практиці, враховуючи сучасні реалії у даній сфері економіки. В умовах безмежності потреб і обмеженості економічних ресурсів проблема їх раціонального використання набуває особливої актуальності. Земля як природне середовище, в якому народжується і живе людина, матеріальна основа виробництва й добробуту людей завжди була і залишається об'єктом особливої уваги як для держави в цілому, так і окремого громадянина.

У науковій літературі вчені побіжно торкалися питання зміни структури земель та системи землеволодіння у Волинському воєводстві в ході аграрної реформи, зокрема, Галуха В. [1], Крамар Ю. [2], Панишко Г. [3], Шабала Я. [4], Мендржецький В. [5] та ін.

Метою дослідження є комплексний аналіз структурних змін у системі землеволодіння Волині міжвоєнного періоду і виявлення їх впливу на матеріальний добробут населення краю.

У системі аграрних відносин міжвоєнної Волині основними і найболючішими проблемами залишалися малоземелля, роздрібненість земель і неврегульованість прав власності на землю.

Загальна площа земель Волинського воєводства на початку міжвоєнного періоду становила 3028000 га на якій проживало 1 437 907 осіб [6, арк. 4].

Абсолютна більшість населення воєводства проживала у сільській місцевості і змушена була виживати за рахунок доходів від власних господарств, оскільки, віднайти додаткові легальні джерела заробітків було